

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 1 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 nästlidna mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående överskridande av den i kommerskollegii avlöningsstat under anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har fru *Svar på interpellation.* Västberg redogjort för vissa anmärkningsvärda förhållanden, vilka bragts i dagen vid en av statens inspektör för fattigvård och barnavård nyligen förrättad inspektion av ett enskilt barnhem, samt i anknytning härtill till mig riktat följande frågor:

1) Anser icke statsrådet motiverat att åstadkomma en allsidig och snabb utredning rörande samhällets barnavård i syfte att göra densamma mera effektiv och betryggande för barnen?

2) Därest en sådan allmän undersökning icke anses påkallad av nuvarande läge, kan man i stället påräkna andra initiativ och åtgärder från statsrådets sida i samma syfte?

Jag vill i anledning av interpellationen först lämna några sifferuppgifter angående fosterbarnsvårdens nuvarande omfattning.

Hela antalet fosterbarn utgjorde år 1937 omkring 52,000. Av dessa voro 22,000 omhändertagna av kommunens barnavårdsnämnd och vistades inom kommunen; å sådana barn äga barnavårdslagens bestämmelser om kontroll över fosterbarnsvården ej tillämpning. Av återstående 30,000 barn vårdades 24,000 eller över 80 procent i enskilda fosterhem och de övriga å barnhem. De barnhem, som 1937 stodo till förfogande för barnens vård, äro dels 214 enskilda barnhem med tillhoppa 4,243 platser och dels 127 barnhem under kommuns eller landstings förvaltning med 3,093 platser.

Jag vill vidare redogöra för de kontrollbestämmelser för fosterbarnsvården, som i detta sammanhang kunna vara av intresse.

Särskilt tillstånd erfordras, därest annan än kommun eller landsting vill upprätta barnhem. Tillstånd meddelas av länsstyrelsen, som har att pröva, om barnhemmet är så beskaffat, att där intagna barn kunna erhålla tillfredsställande vård och uppfostran, samt huruvida trygghet finnes för dess ändamåls-

Svar på interpellation. (Forts.)

enliga skötsel. Vid ansökan om tillstånd skall fogas plan över hemmet samt uppgifter rörande dess utrustning, ledning och personal ävensom erforderliga upplysningar för bedömande av dess verksamhet. Om tillstånd lämnas, skall föreskrivas bland annat det högsta antal barn, som samtidigt får vårdas å barnhemmet, med särskilt angivande av antalet barn under ett års ålder. Meddelat tillstånd skall, då omständigheterna därtill föranleda, kunna återkallas av länsstyrelsen. Barnavårdsnämnden är skyldig att till länsstyrelsen anmäla, om barnhem av ifrågavarande slag drives utan tillstånd, eller om tillstånd enligt nämndens åsikt bör återkallas. Därest innehavare av enskilt barnhem mottager barn utan att innehava tillstånd, medför detta straffansvar. Barnhem, som upprättats, innan bestämmelserna om tillståndsgivning den 1 juli 1931 trädde i kraft, fingo utan tillstånd fortsätta sin verksamhet men ställdes omedelbart under kontroll.

De organ, som utöva kontroll över fosterbarnsvården, äro

1. barnavårdsnämnder
2. länsstyrelserna
3. tjänsteläkarna
4. socialstyrelsen.

Barnavårdsnämnd skall, då den fått vetskap om fosterbarns mottagande i fosterhem eller barnhem, låta verkställa undersökning angående hemmets beskaffenhet, om den icke redan äger noggrann kännedom om hemmet. Även eljest har nämnden att låta verkställa undersökning av förhållandena i fosterhem och barnhem. Barnavårdsnämnd skall i första hand genom lämpliga föreställningar söka åstadkomma rättelse av eventuella missförhållanden. Leder detta ej till åsyftad verkan, inträder anmälningsskyldighet till länsstyrelse. Kunna i sådant fall barnen icke utan fara för liv eller hälsa kvarbliva i hemmet, till dess länsstyrelsen hunnit besluta i ärendet, har barnavårdsnämnden att omedelbart omhändertaga barnen.

Länsstyrelserna skola vaka över att barnavårdsverksamheten ordnas och handhaves ändamålsenligt, så att de, som äro i behov därav, bliva föremål för lämpliga åtgärder. Länsstyrelserna biträdas härvid av statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter.

Även tjänsteläkarna äro ålagda viss uppsiktsskyldighet över barnhem. Förste provinsialläkare skall sålunda utöva tillsyn över barnhem. Provinsialläkare böra under tjänsteresor inom distriktet, när tid och omständigheter det medgiva, undersöka hälsovårdsförhållandena inom barnhemmen.

Såsom central tillsynsmyndighet för barnavården fungerar socialstyrelsen med biträde av statens inspektör för fattigvård och barnavård.

Vid sidan om nu nämnda organ utövar *allmänna barnhuset* en betydelsefull verksamhet i barnavårdens tjänst. I varje län finnes som central organisation för denna verksamhet ett barnavårdsförbund, som har barnavårdsombud anställda hos sig. Verksamheten drives dels genom upptagningshem (sorteringshem, avsedda för tillfällig vård och observation av barn samt spädbarnshem) dels genom fosterhemsförmedlingen.

Barnavårdsombudet skall hålla sig underkunnigt om inom länet befintliga barnhem samt om villkoren för barns intagande å hemmen. Ombudet bör besöka fosterhem, som anvisats av ombudet. Erhåller ombudet i sin verksamhet kännedom om förhållande, som bör föranleda ingripande av barnavårdsnämnd eller barnavårdskonsulent, har ombudet att ofördröjligen göra anmälan därom till barnavårdsnämnden eller förbundsledningen.

Under åren 1933—1939 hava barnavårdsombuden i samarbete med vederbörande barnavårdsnämnder verkställt inventering av fosterhemmen i riket. Ombuden hava därvid besökt fosterhemmen, avfattat rapporter över gjorda

Svar på interpellation. (Forts.)

iakttagelser samt varit nämnderna behjälpliga vid de omplaceringar, som vid besöken befunnits erforderliga. Under tiden till och med år 1939 hade inventering skett i sammanlagt 2,266 kommuner, varvid 24,940 fosterhem med 28,212 fosterbarn besökts.

Om vanvård å något barnhem eller i något fosterhem förekommer, beror det uppenbarligen icke på bristande föreskrifter beträffande kontrollen utan därpå, att kontrollorganen icke ha fungerat på ett tillfredsställande sätt. Det är min avsikt att anbefalla behövlige åtgärder för att få konstaterat, hur härmed förhåller sig.

Jag vill tillägga, att jag i likhet med interpellanten finner de missförhållanden, som rått å det i interpellationen omnämnda barnhemmet, upprörande. Jag hoppas emellertid, att kommande undersökning skall visa, att skötseln av landets barnhem i allmänhet är tillfredsställande.

I övrigt vill jag anföra följande.

Åtskilligt torde kunna vinnas genom intensivare upplysning. Vid tillkomsten av gällande bestämmelser lät barnavårdsinspektionen till samtliga barnavårdsnämnder i riket utdela tryckta anvisningar om det ansvar för barnens vård, som åläge barnavårdsnämnder, barnavårdsmän m. fl. Enligt vad barnavårdsinspektören meddelat planlägges för närvarande att åter till barnavårdsnämnderna utdela dylika anvisningar. Jämväl möjligheterna att i annan form bedriva informationsverksamhet på barnavårdens område undersökas för närvarande.

Den arbetsbörda, som påvilar fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna, är redan nu så betungande, att man icke torde kunna räkna med att de skola kunna medhinna någon mera väsentligt utökad tillsyns- och rådgivningsverksamhet på barnavårdens område. Såsom en utväg att förbättra den fortlöpande lokala barnavårdskontrollen kan man tänka sig ett mera direkt anlitande av barnavårdsombuden genom att samarbete i någon form ordnas mellan ombuden och konsulenterna. Jag har under hand givit socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med direktionen för allmänna barnhuset utreda, huru en sådan samverkan lämpligen skulle kunna ordnas.

Jag har förut berört den fosterhemsinventering, som företagits genom barnavårdsombudens försorg. En ny sådan inventering påbörjades under 1939. Tidsläget har emellertid medfört, att denna inventering icke kunnat fullföljas så snabbt som man beräknat. Enär inventeringen har en påtaglig praktisk betydelse för fosterbarnsvården, är det emellertid synnerligen önskvärt, att inventeringens fullföljande icke försenas. Enligt vad förda underhandlingar utvisat, torde vissa möjligheter finnas att få inventeringen påskyndad.

Av det nu anförda torde framgå, att jag fäster synnerlig stor vikt vid att tillsynen och kontrollen på detta område giver största möjliga trygghet för att missförhållanden med avseende å fosterbarnens vård icke passera oanmärkta. Det är under sådana förhållanden självfallet, att jag har uppmärksamheten riktad på vad som kan vara att göra för att samhällets barnavård må bli ändamålsenlig, effektiv och betryggande i syfte att barn, för vilka samhället genom åtgärder av barnavårdsnämnderna iklätt sig ett särskilt ansvar, må kunna växa upp till samhällsdugliga medborgare.

Vidare yttrade:

Fru Västberg: Herr talman! När jag riktade mina frågor till socialministern, var jag redan på förhand övertygad om att jag kunde påräkna ett levande intresse för dem från statsrådets sida. Statsrådets utförliga och positiva svar, för vilket jag ber att få tacka, har gett mig rätt i min förmodan.

Svar på interpellation. (Forts.)

Svaret innebär ju främst ett löfte om en undersökning i någon form rörande samhällets fosterbarnsvård. Men det ställer även i utsikt en del omedelbara åtgärder för att effektivisera samhällets kontroll. Jag har orsak att vara nöjd med resultatet av min interpellation.

Men jag vill ändock utnyttja tillfället att framföra ett par synpunkter i ämnet. Vi veta ganska litet om våra tiotusentals fosterbarn, om deras vård och uppfostran, om deras miljö och deras föräldrars villkor etc. Riksdagen begärde en gång att få utrett de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning, befolkningskommissionen hemställde att få undersöka även deras sociala läge och ett antal representativa kvinnoorganisationer underströko behovet av en sådan utredning. Borde inte tiden nu vara mogen att verkställa en sådan undersökning i syfte — som det hette i kvinnornas skrivelse — att snarast möjligt bereda denna missgynnade kategori av behövande barn den fysiska och psykiska vård och uppfostran, som bör tillkomma varje barn i ett demokratiskt rättssamhälle? Jag vågar betrakta socialministerns svar på denna punkt som ett viktigt steg på vägen att få dessa barns läge klarlagt. Det är ju också betydelsefullt, att den försinkade inventeringen av fosterbarnen kan få snabbt fullföljas. Jag måste även uttrycka min glädje över den pågående undersökningen om de svårplacerade fosterbarnens delikata problem.

Då jag under hand erfarit, att socialvårdskommittén redan sysslar med en del frågor, som jag berört i min interpellation, kan jag nu lämna dessa åsido. Men det är nog en ganska allmän önskan i kvinno- och barnavårds-kretsar, att kommittén tillfördes någon kvinnlig sakkunnig från barnavårdsarbetet just för dessa frågor. Socialministerns åtgärd om ett provisorium i fråga om konsulenterna hälsas med tillfredsställelse ej minst av socialvårdens folk. Det är ett lyckligt grepp att söka bättre än nu utnyttja barnavårdsombudens arbetskraft och kunnskap i syfte att effektivisera fosterbarnsvården. Kombinationen fattigvårds- och barnavårds-konsulenter har knappast varit ändamålsenlig ur barnavårdens synpunkt. Därtill kommer ju, att de fåtaliga konsulenterna äro alltför överhopade med arbete. Hur skall man då kunna begära friska initiativ av dem i anledning av allt det nya, som skett på barna- och mödravårdens område? Även i denna fråga hemställde för tre år sedan några stora kvinnoorganisationer om boskillnad mellan barnavård och fattigvård. Vi förstå nu, att vi måste vänta på socialvårds-kommitténs förslag, innan en definitiv lösning kan ske. Men varför inte för det bebådade provisoriet utrusta barnavårdsombuden med samma befogenheter som konsulenterna, när det gäller barnavården?

När det gäller den statliga kontrollen, är det nog en stor brist, att den centrala barnavårdsbyrån saknar resurser för att fullt effektivt följa kontrollen över enskilda barnhem och enskilda fosterhem. Denna byrå med cirka 30,000 fosterbarn på sitt ansvar nödgas helt lita till att andra göra sin plikt. Socialstyrelsens barna- och fattigvårdsbyrå saknar också allttjämt en stadigvarande expert i barnavårds- och mödrahjälpfrågor. Vi kvinnor ha under många år opinerat för att få en särskild inspektör för barnavården. Jag tolkar socialministerns svar som ett löfte, att han är beredd att undersöka även denna sak för att öka fosterbarnens trygghet.

Vad läkarfrågan beträffar, finns det ingenstädes föreskrivet någon obligatorisk och kontinuerlig läkarkontroll varken av barnhemmet självt eller av dess personal och barn. Skulle vi själva vilja riskera att lämna in våra egna barn till en anstalt, där ett biträde inte är skyldigt att lämna friskhetsintyg, eller där smittoförande barn kunna föras samman med friska barn? Det ställes ju inte heller några krav på att ens föreståndarinnan skall ha kunskap om infektionssjukdomar, och hon behöver icke veta ett dugg om barnuppfostrans

Svar på interpellation. (Forts.)

grunder. Kunde inte även här ett provisoriskt skydd beredas de små genom en anmaning till exempelvis länsstyrelserna att beakta frågan?

Jag vill uttala min respekt för det pionjär- och upplysningsarbete, som fattigvårds- och barnavårdsförbundet utfört genom sina kurser och skrifter samt sin tidskrift. Men det behövs mera för att informera barnavårdsnämnder, barnavårdsmän och fosterbarnsföräldrar. Vi skulle behöva en levande och stimulerande upplysning om barn och barnavård, som verkligen kan nå den stora publiken. Det är ett bra uppslag med de bebådade små anvisningarna i frågan, men jag är nyfiken på om de få en sådan form och utstyrelse, att de väcka intresse, och om de kunna spridas i vidare kretsar än till barnavårdsnämndens ordförande.

Då man talar om fosterbarnens placering i barnhem eller privathem, skulle jag vilja peka på ett tredje alternativ: bostäder för mödrar och barn. Detta måste ur barnets och moderns synpunkt vara den bästa lösningen särskilt för spädbarnen, då alla barnläkare äro överens om att modersmjölken är spädbarnets bästa föda.

För att undvika allt missförstånd kring min interpellation vill jag understryka, att jag med densamma inte avsett att kasta skugga på någon. Jag är den första att erkänna, att det finns många präktiga enskilda fosterhem, som mot ringa ersättning åtagit sig vården av andras barn. Det finns också säkert många goda enskilda barnhem, som äro värda allt beröm för sin insats. Men särskilt tänker jag på de tusentals osjälviska, olönade och kunniga män och kvinnor, som arbeta inom barnavårdsnämnderna, och som förtjäna samhällets stora erkänsla för sitt uphoffrande arbete. Utan alla dessa lokala krafter kunna inte våra fina lagar omsättas i vardagens gärning. Vi böra dock alltid samtidigt erinra oss, hur lätt det är att falla offer för slöhet och slentrian. Inspektörens raska och rådiga ingripande i Solglimtsfallet var därför en nyttig signal för oss alla. Ty just nu skulle vi behöva en riktig väckelse, så att hela svenska folket begrep, att vi måste skapa verklig trygghet åt alla barn, som födas, då vi inte ha råd att mista ett enda.

Fröken **Rosén**: Herr talman! För oss, som arbeta i barnavården, är det nu lämnade interpellationssvaret av stort värde. En hel del icke önskvärda förhållanden ha för oss länge varit ett faktum, och det är nödvändigt, att dessa bringas under debatt.

Insikten om samhällets plikter mot de medborgare, som äro ur stånd att taga hand om sig själva, är något, som utmärker vår tid och vårt land. På barnavårdens område har man, som herr statsrådet ju redan nämnt, genom lagar och förordningar sökt skapa möjligheter för uppnående av en effektiv hjälp till de små. Men i tillämpningen har man icke nått fram till det resultat, som en gång var menat från lagstiftarnas sida. Orsakerna härtill torde kunna sökas bl. a. däri, att barnavårdsnämndernas arbetsuppgifter blivit alltför betungande. Lagstiftningen är komplicerad och svårtolkad. Det är barnavårdsnämnden, som skall tolka lagen, och det är på nämnden, ansvaret vilar. Denna nämnds sammansättning skall alltså vara en garanti för att barnens rätt och bästa tillvaratas. Men så blir icke fallet. Personliga hänsyn måste tagas inom en kommun, och detta försvårar arbetet. I en landsortskommun är det mest betydelsefulla, att ordföranden är en av barnavården intresserad person, som verkligen önskar arbeta för sin sak. Dock kan det ofta inträffa, att den, som väljes, blir en annan, och att han väljes mot sin vilja. Arbetsresultatet blir under dessa förhållanden klart. Arbetet inom en barnavårdsnämnd är dessutom impopulärt, och en aktiv barnavårdsnämnd ses i allmänhet mycket illa av ortens folk. Grannsämjan och rädslan för sockenbornas åsikt om en vidtagen åtgärd göra följakt-

Svar på interpellation. (Forts.)

ligen många gånger, att en barnavårdsnämnds ordförande drar sig för att ingripa eller rätt följa lagens mening. Men härigenom äventyras ju lagens anda och mening. Det måste ligga i statens intresse att effektivt stödja barnavårdsnämnderna i deras uppgifter. Människomaterialet, som är beroende av detta nämndernas intresse, är stort, och nämnderna måste känna det som sin skyldighet att vaka över de ungdomar, som av en eller annan anledning hamnat på samhällets skuggsida, över de utomäktenskapliga barnen, fosterbarnen och de i hemmen försummade.

Den institution, som närmast har samband med de utomäktenskapligt födda barnen, barnavårdsmannainstitutionen, har ännu icke blivit vad som från början avsågs. Med beklämning kan den, som sysslar med barnavård, få del av ärenden, där handlingarna visa, att barnavårdsmannen varken frågat efter mor eller barn på åratals eller vidtagit några åtgärder mot fadern. En skärpt kontroll över barnavårdsmännens arbete är ej endast önskvärd utan nödvändig.

Fosterbarnsvården har många mörka blad i vårt samhälles historia. Personligen har jag många inte allt för glada erfarenheter därav. Det i samband härmed ofta ifrågasatta koncessionstvånget för fosterhem skulle vara till stor nytta, om det genomfördes. Nu ställes man ofta inför av barnavårdsnämnden vidtagna åtgärder, som — om man haft koncessionering — aldrig skulle inträffat. Vilken familj som helst kan nu taga till sig ett fosterbarn utan att behöva inhämta tillstånd från någon myndighet. Visserligen föreligger anmälningsplikt från fosterhemmet i fråga, men skulle barnavårdsnämnden, sedan dylik anmälan inkommit, råka i tveksamhet angående hemmets lämplighet som fosterhem, ställes barnavårdsnämnden inför den mycket svåra uppgiften att skilja barnet från det hem, som redan mottagit detsamma. Barnavårdsnämnden frestas vid sådana tillfällen att se igenom fingrarna i fråga om fordringarna å ett hem, som redan mottagit fosterbarn. Uppenbart är, att det vore lämpligare, att hemmet först underställdes en noggrann prövning, innan det tilläts mottaga fosterbarn.

Den fosterhemsinventering, som genom allmänna barnhusets försorg verkställdes över hela landet åren 1933—1939, gav tydliga bevis på att fosterhemsvården lämnar mycket övrigt att önska. Som herr statsrådet redan nämnt, besöktes drygt 28,000 fosterbarn, och bland dessa anträffades icke mindre än 1,842 barn, som icke anmälts till någon barnavårdsnämnd. Som exempel på standarden av en del av fosterhemmen vill jag nämna, att vid denna inventering i Örebro län underkändes 184 hem av 1,132 undersökta, vilket alltså innebär, att 16 procent av fosterhemmen aldrig skulle fått fosterbarn, om koncessionstvång förelegat. Siffran är ganska talande.

Vad som skulle avhjälpa åtminstone en del av rådande missförhållanden vore en länsvis ordnad central myndighet med uppgift att kontrollera och bistå de kommunala barnavårdsorganen uti länet. I nuvarande situation skulle ett dylikt av staten auktoriserat, konsultativt och kontrollerande organ väl betala sig och på många sätt avhjälpa svårigheterna. Vad som redan finnes är, såsom herr statsrådet även nyss nämnde, allmänna barnhusets organisation, som varit i verksamhet i snart tio år, och som utfört ett planmässigt och gott arbete. Allmänna barnhusets utgifter för denna verksamhet för ett av de senaste åren uppgå till 439,512 kronor. Därav utbetalades till barnhem 275,000 kronor och till fosterhemsförmedlingen 164,000 kronor. Barnhusets medel för utdelning till denna sin verksamhet äro dock tyvärr beroende av ränteläget, varav följer, att i en tid som den nuvarande barnhusets möjligheter att hjälpa försvåras. Den uppgjorda planen, som omfattar olika grenar upptagningshem och fosterhemsförmedling, har för den skull icke kunnat fullföljas och utvidgas så, som meningen varit. Sålunda ha barnhemmens årliga anslag måst beskäras hårt, och organisationens plan att starta välbehövlige hem för svårplacerade barn har

Svar på interpellation. (Forts.)

endast i mycket ringa mån kunnat realiseras. Emellertid har det lagts en grund, som mycket skulle kunna byggas på. Redan nu har organisationen visat sig vara ett verksamt stöd i barnavårdsnämndernas arbete. Verksamheten behöver i nuvarande läge ett kraftigt ekonomiskt stöd från statsmakten. Jag är övertygad om att de utgifter, som staten härigenom skulle åsamka sig, skulle vara väl använda pengar.

Slutligen skulle jag vilja säga, att det är glädjande att veta, att herr statsrådet ägnar saken uppmärksamhet och är villig att göra vad som är möjligt, för att samhällets barnavård skall bli så effektiv och så betryggande för barnen, som lagstiftarna en gång ämnat.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag skulle vilja uttrycka min glädje över det sätt, varpå herr statsrådet tagit upp denna interpellation. Svaret innehöll ju många löften för framtiden. Av de två föregående talarna ha framförts en del synpunkter, som jag är övertygad om att herr statsrådet kommer att taga under övervägande vid den kommande utredningen. Jag skulle emellertid vilja stryka under ett par saker.

Den första är, att jag med stor tillfredsställelse hörde herr statsrådets påpekande av möjligheten att använda barnavårdsombuden såsom en sorts konsulenter. Jag vill framhålla, att när lagen om samhällets barnavård var före i riksdagen, innehöll det ursprungliga förslaget en uppdelad inspektion å fattigvård resp. barnavård, och även i den centrala myndigheten hade man tänkt sig att ha särskilda representanter för den ena och den andra verksamhetsgrenen. Denna uppdelning ströks emellertid på grund av ekonomiska svårigheter. Man har därför under de gångna åren fått lov att hjälpa sig fram med en sammanslagning av sysslor, som i och för sig måste vara utomordentligt krävande. Det är ju helt olika färdigheter, kunskaper och erfarenheter, som behövas, när det gäller att inspektera ekonomiska fattigvårdsfrågor och när det gäller att inspektera spädbarn och hemförhållanden. Man kan därför med fog säga, att det ursprungliga förslaget var det enda riktiga, och dessutom kan man nog säga, att man genom barnavårdsombuden nu fått en viss erfarenhet, som bör kunna utnyttjas i fortsättningen.

Jag skulle dessutom vilja framhålla, att allmänna barnhuset, som genom sin ombudsinstitution utfört ett så gott arbete, även på en annan punkt har gjort ett utomordentligt arbete, nämligen genom inrättandet av sorteringshem. Vi ha här nyss hört med vilka ekonomiska svårigheter allmänna barnhuset på grund av de nuvarande förhållandena har att arbeta, och det vore därför önskvärt, om man toge under övervägande, huruvida man icke skulle kunna stödja denna verksamhet, så att sorteringshemsrörelsen kunde utvidgas. Det är alldeles givet, att man mycket lättare kan välja lämpliga fosterhem till barnen, ifall man haft möjlighet att lära känna barnen både i fysiskt och psykiskt avseende.

Slutligen vill jag uttala samma önskan som de båda föregående talarna, att man vid en eventuell omorganisation, helst så snart som möjligt, tänker sig en utökning av socialstyrelsen med tillsättandet av en speciell sakkunnig för barnavård. Efter vad herr statsrådet nu har sagt hyser jag de allra bästa förhoppningar härom. Jag har samma åsikt som herr statsrådet, att det icke är något fel på lagarna, utan att felet ligger i hur man organiserar själva saken och vilken hjälp man kan få för utförande av detta maktpåliggande arbete. Såsom denna sak nu ligger till, hoppas jag, att vi kunna räkna med att få sådan hjälp, och jag hoppas därför på det bästa resultat för barnen.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att försvara mig i min egenskap av barnavårdskonsulent. Det är möjligt att de

Svar på interpellation. (Forts.)

anmärkningar, som riktas emot vår verksamhet, kunna vara välgrundade, om man nämligen utgår ifrån, att den statliga tillsynen över den sociala omvårdnaden ute i kommunerna mest skall inriktas på att inspektera och i varje fall kontrollera hur socialvårdens klientel klädes och födes. Då jag började min verksamhet för tjugo år sedan, hade vi icke nu gällande barnavårdsagar. Efter år 1924 har jag emellertid kunnat iakttaga en sådan påtaglig förbättring i fråga om samhällets barnavård, att jag knappast förstår, varför man river upp en debatt, som nästan tyder på, att barnavårdsnämndernas arbete ute i kommunerna skulle vara så eftersatt, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att efterhålla barnavårdsnämnderna. Jag måste säga, att under de tjugo år, som jag har arbetat som barnavårds- och fattigvårdskonsulent, har jag med tillfredsställelse kunnat konstatera, huruom barnavårdsnämnderna och för övrigt alla kommunala institutioner gemensamt ha strävat att tillgodose de minderårigas uppfostran och vård. Vi skola komma ihåg, att samhällets barnavård får icke i humanitärt syfte drivas så långt, att de barn, som fostras av samhället, skola komma i en så privilegierad ställning, att de skilja sig från barn i allmänhet.

Inspektion i all ära, men jag har under min verksamhet lärt mig, att för mycket inspektion och framför allt inspektion *utiifrån* lika ofta kan leda till missförhållanden som den kan leda till avhjälpande av missförhållanden. Det är icke lagstiftningens fel och i stort sett icke heller organisationens fel, om man någon gång upptäcker ett missförhållande på detta område.

Det efter min mening värdefullaste framsteget år 1924 var, att man ålade kommunernas barnavårdsnämnder att själva bära ansvaret för kontrollen av fosterbarnen. Släpper man på detta krav, ja, då är det färdigt med fosterbarnsvården och all barnavård i övrigt. Ansvaret för verksamheten måste helt ligga förankrat i kommunerna. Staten skall naturligtvis kontrollera, att kommunernas barnavårdsnämnder fullgöra sin skyldighet — den saken är klar — men vi narra oss själva, om vi tro, att kontrollen blir mest värdefull, om man åker gård ut och gård in i kommunerna för att se efter hur fosterbarnen äro klädda och hur de ligga. Barnavårdsnämnderna litat jag på. Jag har icke lärt mig känna barnavårdsnämnderna på det sätt, som de skildrats här av ett par talare. Nämnderna känna i hög grad ansvaret för sin uppgift.

Såsom fröken Rosén här framhöll ha barnavårdsnämnderna emellertid fått sig så många andra uppgifter pålagda under de sista åren, att deras ursprungliga uppgift att sköta 1924 års barnavårdsagar och 1917 års lag om utomäktenskapliga barn icke längre är det väsentliga. Vi ha lagt på barnavårdsnämnderna det omfattande arbetet att vara ansvariga för mödranhjälpen. Vi ha lagt på dem bidragsförskott och allt sådant. Barnavårdsnämnderna måste därför få hjälp i sitt arbete. Jag är för min del den förste att rekommendera, att en del av de kontrollerande uppgifter, som nu ligga på barnavårdskonsulenterna, överflyttas på barnavårdsombuden. Även om barnavårdsombuden efter min mening icke böra utöva den individuella inspektion, som man föreställer sig skall vara det rätta, är det likväl så, att vi fattigvårds- och barnavårdskonsulenter icke ha tillräcklig tid att kontrollera fosterbarnsvården.

Jag är mycket glad om statsmakterna börjat inse, att barnavårdsombuden och allmänna barnhusets verksamhet kopplas in i det allmänna barnavårdsarbetet. Tag gärna bort från fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna uppgiften att kontrollera fosterbarnsvården. Tag även bort en del andra uppgifter, som ligga hos barnavårdskonsulenterna, och lägg dem på barnavårdsombuden. Koppla över de sistnämnda till statliga tjänstemän i detta arbete. Det tror jag man skulle vinna på. Jag är dock icke övertygad om att mängden av inspekörer är rätta mätaren på verksamhetens effektivitet. Såsom herr statsrådet

Svar på interpellation. (Forts.)

själv sade ligger det värdefullaste däri, att intresset och begreppet om hur arbetet skall utföras ligger förankrat i barnavårdsnämnderna. Man förskonar då också nämnderna ifrån den misstro, som gång på gång tar sig uttryck i riksdagsdebatter och press. Jag ger för min del landets barnavårdsnämnder, åtminstone dem jag känner, det varmaste erkännande för deras oegennyttiga, upppoffrande arbete. Om denna debatt och debatten i tidningspressen om Solglimt har fått karaktären av att klandra barnavårdsnämnderna, så uppträder jag till deras försvar. De ha utträttat — oftast utan ersättning — storverk. De äro skickade för sin uppgift och de böra ha en eloge för sin verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hansson i Skediga — under hänvisning till rådande brist på drivmedel för traktorer och till vissa bestämmelser i kungörelsen nr 401/1938 angående lån från jordbrukets maskinlänefond — till mig framställt följande frågor:

Svar på interpellation.

1) Har herr statsrådet i anledning av den inträffade situationen på detta område för avsikt att vidtaga ytterligare åtgärder för beredande av möjligheter för jordbrukarna att vid instundande vårbruk kunna använda sig av traktordrift?

2) Om så är fallet, har herr statsrådet för avsikt att genom borttagande av arealbestämmelserna i ovannämnda kungörelse bereda större möjligheter för inköp av för flera jordbruk gemensamma traktorer?

Interpellanten har erinrat om att jordbruket numera vid såväl större som mindre egendomar gått in för drift med traktorer samt framhållit, att bristen på drivmedel blivit mycket besvärande, i synnerhet då traktorerna ofta utgöras av mindre och klenare typer, som icke med samma fördel som större traktorer kunna omändras för gengasdrift. Möjligheter borde därför beredas till gemensamhetsinköp av större traktorer.

Av i ärendet inhämtade yttranden framgår, att tillgången inom landet på större traktorer, som kunna drivas med gengas, är mycket ringa; endast enstaka dylika traktorer torde stå till buds för försäljning. Någon större betydelse för traktordriften vid jordbruket torde således det av interpellanten åsyftade borttagandet av arealbestämmelsen i kungörelsen om lån från jordbrukets maskinlänefond icke medföra. I enstaka fall skulle det dock kunna få betydelse. Då det dessutom blivit känt, att det i vissa fall visat sig svårt för hushållningssällskapen att konsekvent tillämpa nämnda arealbestämmelse vid ifrågavarande låneverksamhet, har Kungl. Maj:t på mitt förslag avlåtit en proposition till årets riksdag om viss uppmjukning av villkoren för erhållande av lån från jordbrukets maskinlänefond. Därest denna proposition bifalles av riksdagen, beredes möjlighet att medgiva undantag från bestämmelsen, att av den åkerareal, som innehaves av låntagare, minst 65 procent skola tillhöra brukningsdelar med högst 15 hektar åkerareal. Prövningen härav kommer att handhavas av lantbruksstyrelsen.

Slutligen vill jag erinra därom, att bidrags- och lånemöjligheter beretts ägare av traktorer till hjälp vid övergång till gengasdrift samt att vid tilldelning av flytande bränsle till jordbrukstraktordrift för vårbrukets behov innevarande år hänsyn tagits till att vissa traktortyper, särskilt de allra minsta, mindre än andra traktorer äro lämpade för gengasdrift.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar, som han här har lämnat, och även för att herr statsrådet i den kungl. propositionen nr 167 för riksdagen framlagt förslag om uppmjukning av nuvarande bestämmelser rörande gemensamma inköp av maskiner för jordbruket. Jag hoppas också, att detta förslag skall vinna riksdagens bifall. Jag ber att få betyga, att jag är fullt tillfredsställd med det svar, som jag har erhållit, men det är dock, herr talman, ett par synpunkter på möjligheten att driva traktorer, som jag gärna skulle vilja framföra, då jag fått tillfälle därtill.

Jag vände mig till en i fråga om trämasseindustrien kunnig man och bad honom att få höra något om möjligheten att kunna få fram motorolja för driften av traktorer. I sitt svar meddelade han följande. Under åren 1916—1920 tillverkades i Sverige betydande mängder motorbrännolja destillerade ur och sammansatta av produkter ur råtjära och träsyra. Denna olja såldes i hemlandet, men betydande laster skeppades även utomlands. Dylik motorbrännolja kan givetvis fortfarande tillverkas. Egendomligt nog har, trots det beträngda läget i motorbränsleavseende, ingenting kommit till allmänhetens kännedom om, huruvida några anstalter vidtagits eller planerats för återupptagning av tillverkningen av dylik brännolja. Förutsättningarna för tillverkning av sådan brännolja synas för närvarande med all sannolikhet för framtiden vara de allra bästa, och de gynnas ytterligare därav, att oljans utvinnande grundar sig på tillverkning av träkol, varå förvisso en betydande efterfrågan nu föreligger och hädanefter kommer att föreligga såväl inom som utom landet. Som bekant har cellulosaindustrien och då särskilt fabrikererna för tillverkning av sulfitmassa drabbats av arbetsbrist, varav följer, att betydande kokarutrymmen torde stå oanvända. Omkring 32,500 kokarkubikmeter torde efter erforderlig komplettering kunna ställas till förfogande som retorter för framställning av träkol. Cellulosaindustriens övriga maskinella utrustning och beskaftenhet är direkt lämpad för utvinning och förädling av de biprodukter, som uppkomma vid träkolning. Vid kontinuerlig drift kan årligen genomföras cirka 300 kolningar, och under hänsynstagande till nyssnämnda kokarvolym och den vedvolymökning, som genom kaping för kokarfyllningens underlättande m. m. får ifrågakomma, kunna omkring 6.5 miljoner kubikmeter, skogsmått, kolas. Ur denna vedvolym utvinnes en för råoljemotorer lämplig brännolja, uppgående till omkring 10 miljoner liter. För oljans användning i motorer avsedda för fotogen torde mekaniska verkstäder med lättet kunna utarbeta lämpliga anordningar.

Jag har, herr talman, velat framlägga dessa synpunkter i anslutning till interpellationen. Jag hoppas, att statsmakterna skola beakta dessa synpunkter, så att möjligheter kunna beredas att använda våra mindre traktorer även vid en fullständig avspärrning från utlandet.

Jag ber att ännu en gång få tacka herr statsrådet för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag skall genast besvara den fråga, som interpellanten nu senast framställde. Det pågår för närvarande en tillverkning av tjärolja i så stor skala som överhuvud taget är möjlig. Vidare övervägas åtgärder för överföring, i den mån det är möjligt, från mindre kolugnar till större, för att man skall kunna tillvarataga tjärolja i större omfattning. Dessutom är det 17 fabriker, som i samband med tillverkning av fodercellulosa tillverka sprit, vilken kan uppblandas med motorfotogen eller bensin. Av 50,000 ton fodercel-

Svar på interpellation. (Forts.)

lulosa blir det omkring 6,000 ton sprit. Här få vi alltså ett extra tillskott till drivmedlen för motordriften.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för den senaste upplysningen. Den gav besked om en sak, som vi inte tidigare känt till.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan och remitterades till statsutskottet följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner, nämligen:

nr 182, angående anslag till omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet; och

nr 183, angående meddelande av statsgaranti åt tillverkare av brännstovv.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

Herr andre vice talmannen **Österström**, som yttrade: Herr talman! Med stöd av § 55 riksdagsordningen får jag hemställa, att kammaren med hänsyn till infallande helg måtte medgiva, att beträffande samtliga vid kammarens båda näst föregående sammanträden och i dag avlämnade kungl. propositioner eller nr 172, 175—183 och 185 motionstiden må utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från respektive propositioners avlämnande.

Denna hemställan bifölles.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Falk m. fl.*, nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1941, m. m.; och herr *Lindmark m. fl.*, nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, med förslag om ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.52 e. m.

In fidem
Sune Norrman.